

Irodalomtörténeti Közlemények

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA IRODALOMTÖRTÉNETI INTÉZETE
ÉS A MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST

1965

IRODALOMTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

1965. LXIX. évfolyam 2. szám

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG

Barta János
Király István
Klanczay Tibor
Németh G. Béla
Somogyi Sándor
Sőtér István
Szauder József
Tolnai Gábor
Varga József

SZERKESZTIK

Klanczay Tibor
felelős szerkesztő
Németh G. Béla

SZERKESZTŐSÉG

Komlövski Tibor
titkár
V. Kovács Sándor
Rigó László

Budapest, XI., Ménési út 11—13.

<i>Jenei Ferenc</i> : Az utolsó magyar humanista főpap: Náprági Demeter	137
<i>Gyenis Vilmos</i> : Emlékirat és parasztkronika	152
<i>Varga Rózsa</i> : Egy csehszlovákiai magyar avantgardista költőről	172
<i>Petőcz Pál</i> : A Gömbös-kormány irodalompolitikájáról	185

Kisebb közlemények

<i>Alszegehy Zsolt</i> : Magyar verses paszkvillus a XVIII. század közepéről. — <i>Franyó Zoltán</i> : Ady Endre — táblai díjnok úr. — <i>Csaplár Ferenc</i> : A váci intermezzó. <i>Komlós Aladár</i> : Igazi és ál Radnóti-problémák	197
--	-----

Adattár

<i>Redl Károly</i> : Problémák Gellért püspök Deliberációjában	211
<i>Esze Tamás</i> : Ujváry Tamás versei (Első közlemény)	217
<i>Ficzay Dénes</i> : Török Gyula levelei családjához	235

Szemle

Czóbel Ernő válogatott írásai (<i>Rigó László</i>)	244
Klanczay Tibor: Marxizmus és irodalomtudomány (<i>Barta János</i>)	246
Támás Attila: Költői világgépek fejlődése Arany Jánostól József Attiláig (<i>Szili József</i>)	250
Ady Endre Összes Prózai Művei III—IV. (<i>Sára Péter</i>)	256
Móricz Zsigmond levelei 1—2. (<i>Bessenyei György</i>)	259
A kegyes olvasóhoz! (<i>Komlövski Tibor</i>)	260
Kovács Endre: A krakkói egyetem és a magyar művelődés (<i>Havas László</i>)	263

*

Mikes Kelemen: Törökországi levelek. — Méreiné Juhász Margit: Mikszáth Kálmán szellemi és tárgyi hagyatéka a Magyar Tudományos Akadémián és tájmúzeumainkban. — Somlyó György: A költészet évadai. — Szauder József: Olasz irodalom — magyar irodalom. — Beszélő tájak. — Forgács Antal: A világ nem felel. (<i>Hopp Lajos, Pusztai Gyula, Sinka Erzsébet, Szuroni Lajos, Losonci Miklós, Varga Rózsa</i>)	267
--	-----

Krónika

Az MTA Irodalomtörténeti Intézetének vitája a szocialista realizmusról (<i>V. R.</i>)	273
A nyitrai Pedagógiai Fakultás magyar tanszékének irodalomtörténeti munkásságáról (<i>Csanda Sándor</i>)	275
Kézikönyv készül a régi magyarországi nyomtatványokról (<i>Borsa Gedeon</i>)	277
Új tanulmánykötetek a magyar szocialista irodalom történetéből (<i>Illés László</i>)	278
Zrínyi Miklós emlékkiállítás a Petőfi Irodalmi Múzeumban (<i>Tarnóc Márton</i>)	278
Intézeti hírek (1965. január 1. — március 31.)	280

AZ UTOLSÓ MAGYAR HUMANISTA FŐPAP: NÁPRÁGI DEMETER

I.

Sírköve szerint 63 éves volt Náprági Demeter, amikor 1619-ben meghalt.¹ Tehát 1556-ban született. Szülőföldje Gömör megyében, a Sajó mellékén volt. Itt van még ma is Naprágy kisközség, melyet ősei a XIII. század közepén szereztek meg, s ahol családjának tagjai a XVIII. század végéig éltek.² A középkorban tekintélyes, a megyében szerepet játszó család volt, s ha kétkedéssel olvastuk is a Hevenesi-gyűjtemény genealógiáját, mely 1112-ig vezette vissza a család történetét és első ősenek Napragi Istvánt, Kálmán király udvari kapitányát tette meg, s katonákat, comeseket sorol fel az utódok között, mégis a Naprágyi családot Gömör megyében az előkelőbbek közé kell sorolnunk.³ Ám a XVI. századra a család igen elnépesedett, az ősi birtoktest szétaprózódott és ezzel a család tekintélye is alábbszállott. Segítette ebben a török is. Naprágyot 1558 körül megrohanta, a házakat felégette és sok lakóját, köztük Náprágiakat is, rabul elhajtott. Ekkor égett le Demeter apjának háza is és pusztultak el családi iratai.⁴ Érdekes megemlíteni, hogy a család egyes ágai a református hitet vallották; egy egyházlátogatási jegyzőkönyv 1642-ben két Náprágit is említ a naprágyi református egyházközség előljárói között.⁵

A róla szóló első írott adat saját keze vonása. Egy a mohamedanizmus tanításait cáfoló könyv lapjain maradt ránk. Ebben magát „uero agriensis”-nek mondja.⁶ A bejegyzés 1575. május 11-én kelt, tehát akkor 23 éves volt. Iskolai tanulmányainak kezdeteiről semmit sem tudunk. Papi tanulmányait hihetően Nagyszombatban, az akkor egyetlen magyar papnevelőben kezdte meg, Kollányi Ferenc szerint: „Telegdi Miklós pécsi püspök udvarában nevelkedett, akinek pártfogásával végezte Bécsben tanulmányait.”⁷ A bécsi egyetem kiadott hallgató-névsorában hiába keressük nevét. De hiányzik másoké is, akikről pedig biztosan tudjuk, hogy ott tanultak. Az 1570-es évek végétől nem vezették rendszeresen az egyetem anyakönyvét, így az abban való előfordulás teljesen a véletlenen múltott. Kutasi János esztergomi érsek és Szuhay István nyitrai püspök neve azért szerepel az anyakönyvben, mert az egyetem rectora 1595-ben utólag bejegyezte a nevüket, mikor már mindketten magas egyházi méltóságok viselői voltak. Ők ketten 1580—1583 között hallgatói a teológiai fakultásnak.⁸ Ebben az időben volt bécsi hallgató Náprági is.

¹ Nevét a kortársak levelezésében és az irodalomban több féle alakban olvashatjuk. Ő maga következetesen Napraginak írta magát. Ezért használjuk a Náprági alakot. — Sírköve a győri székesegyházban.

² ILA BÁLINT: Gömör megye. Bp. 1946. III. köt.

³ BEK Collectio Hevesiana XXVIII. köt.

⁴ FORGON MIHÁLY: Gömör-Kishont vármegye nemes családoi. Kolozsvár 1905. II. köt. 147—149.

⁵ S. SZABÓ JÓZSEF: A naprágyi ref. egyház története. Debrecen 1906. 6.

⁶ Győri papnevelő könyvtára: XX. a. 8.

⁷ KOLLÁNYI FERENC: Esztergomi kanonokok. 1100—1900. Esztergom 1900. 188—189.

⁸ Die Matrikel der Universität Wien, Im Auftrage des Akademischen Senates herausgegeben vom Institut für oesterreichische Geschichtsforschung, Graz—Köln 1961. IV. Bd. 1595. ápr. 15.

Két levele maradt ez időből, 1583. december 24-én kelt az egyik, a másik pedig 1584. május 18-án, s mindkettőt Telegdy Pálnak írta.⁹ Az Eckhardt Sándor közölte leveleiből jól ismerjük Telegdyt. Ezekben: „aranyos kedélyű, évdőd, színes fantáziájú embernek mutatkozik”¹⁰ akinek „nagy gyönyörűség lehet az írás”¹⁰ Megfordult a bécsi egyetemen és Náprági is Bécsből írja leveleit Telegdynek.¹¹ Levelezésük azt mutatja, hogy kapcsolatuk nem csupán két víg kedélyű fiatalemberé, hanem egy életre szóló barátság volt. Az egyetemi élet eseményeiről számol be és a beszámolóiban szerepelnek magyar egyetemi társai is. Közöttük említi későbbi püspökök társait: Szuhay Istvánt és Herovits Mátyást, és megírja, mikor későbbi követtársa, Szokoly Miklós Bécsbe érkezett.

Náprági tanárai jezsuiták voltak. Vezetésükkel szerezte meg a klasszikus irodalomban való alapos jártasságát. Amikor hazatért, a humanista, tudós műveltségű papot becsülte meg benne Radéczy István királyi helytartó és egyben Náprági püspöke, amikor a nagyszombati gimnázium megüresedett igazgatói helyére állította. Mint az iskola igazgatóját esztergomi kanonokká is kinevezték.¹² Radéczy humanista műveltségű főpap volt. Szívesen látott környezetében humanistákat. Titkára Istvánffy Miklós. Nicasius Ellebodus Casletanus halála, aki környezetében élt Pozsonyban, úgy megrendítette, hogy arról Carolus Clausius közléséből Justus Lipsius is értesült.¹³ Bőkezűségéről, a humanisták pártolásáról híres volt. Radéczy halála után Náprági azonban 1589 elején hazatért az egri káptalanba, ahol ekkor már javadalma is lehetett.¹⁴ Az egri káptalan ez időben már nem székelt a katonailag veszélyeztetett Egerben. Leleszre költözött. Náprági rövidesen a káptalan custodia, majd lectora és hazatérte után, még 1589-ben prépostja lett.¹⁵ 1593-ban elnyerte az aradi prépostság javadalmát is.¹⁶ Amikor Egert a török elfoglalta, akkor az addig Leleszen lakó káptalannal ő is Kassára költözött. Mint nagyprépost az évtizeden át tartó püspöki széküresedés idején, bár nem ő a káptalani helynök, hivatalánál fogva is, jó kapcsolatban kellett legyen az egri vár főkapitányai-val. Rákóczi Zsigmond, a későbbi fejedelem, 1579-től tíz éven át viselte ezt a tisztséget. Náprági vele és családjával is bizalmasan meleg kapcsolatban volt. Bizonyítják ezt, még sok év múltán is, leveleik, de a győri székesegyház egyik sodronyománcos kelyhe is. A középkori ötvösművészet e remekét Telegdy Borbála, Rákóczi felesége és első házasságából származó leánya Czapi Zsuzsánna ajándékozta neki és Náprági hagyatékából került a győri székesegyház kincstárába.¹⁷

Figyelemre méltó az a kapcsolat, amely Náprágit ebben az időben a Balassiakhoz fűzi. Náprági 1579. május 11-én kelt, említett könyvbejegyzése, Balassi Istvánnak egy, ugyanabban a könyvben levő bejegyzésére utal. István, Menyhárt fia, Bálint unokatestvére volt,

⁹ OL Zichy cs. zsélyi levéltára, Missiles 9931, 9932.

¹⁰ Két vitéz nemesúr Telegdi Pál és János levelezése a XVI. század végéről. Közzétette ECKHARDT SÁNDOR Bp. 1944. 7.

¹¹ Die Matrikel der Wiener Universität III. Bd. 170.

¹² DOLNY, STEPHANUS: Series D. D., Archiepporum Strigoniensium, Catalogum D. D. Archi-Epporum Strigoniensium ut pote Praelatorum hujus Almae-Ecclesiae Strigoniensis. OSzK Fol. lat. 333. III. köt. 4 sz. — KOLLÁNYI i. m. 188.

¹³ BURMANNUS, PETRUS: Sylloges Epistolarum a viris illustribus scriptarum tomi quinque. Leiden 1727. I. 312.

¹⁴ FRANKL VILMOS: A hazai és külföldi iskolázás a XVI. században. Bp. 1879. 133.

¹⁵ Náprági egri custosságát egyik könyvbejegyzése (Győri papnevelő könyvtár a XXI. 1. 20.), lectorságát síremléke említi. — Nagyprépostságára: NOVÁKY JÓZSEF: Memoria dignitatem et canonicorum cathedralis ecclesiae Agriensis. LESKÓ JÓZSEF: Adatok az egri egyházmegye történelméhez. Eger 1907. IV. köt. 184.

¹⁶ OL Liber Regius V. 23. Prága, 1593. május 4.

¹⁷ A kehely talpának alján bevésés: TELEGDY + BORBARA + CZAPI + SVSANNA + IO + SZIVEL ADGIA

aki Bornemisza Péternek menedéket adott Detrekőn.¹⁸ Talán éppen ő ismerteti meg a költővel Náprágit. Ugyanis Balassi Bálint 1579—1583 között Egerben szolgált. A két évvel idősebb költő és a fiatal pap között melegebb baráti kapcsolat alakulhatott ki. Bizonyítják azt, a már erdélyi püspök Nápráginak Balassi Máriához írott levelei. 1597-ben írja: „Balassi Jancsit azért említem . . . hogy Kegyelmedet megszabadítsam gondjától és ő magabul, ha Isten éltetne embert tennék.”¹⁹ Náprági nem vállalkozott volna az árva „Balassi Jancsi” neveltetésére, ha nem kapcsolja őt bizalmasabb, baráti viszony Balassi Bálinthoz. És ismerte az ifjú Rimay Jánost is, tudott írásairól is. 1589. március 23-án írott leveleiben Telegdy Pállal közli, hogy Rimay János írását visszaküldötte, „Remisi . . . scripta Ioannis Rimaj olim suavissimi mei socii, nihil in illis praeter ingenium laudare possim.”²⁰ Ez a levélrészlet első említése Rimay írói működésének, egyben bizonyítéka, hogy kettejük barátsága már ekkor is „régí” volt és Náprági már ekkor nagyra értékelte őt.

A Telegdy Pálhoz írott levelek nemcsak barátságukról vallanak, hanem arról is, hogy Náprági közvetlen kapcsolatban volt a keleti országrész legnagyobb tekintélyű nagyurának, ecsedi Báthory István országbírónak környezetével is. Telegdyn kívül ismerte Szokoly Miklóst, Telegdy sógorát, aki „vice iudex curiae” mivoltában, az országbíró első munkatársa volt. Ő az, aki az eperjesi octavákon Báthoryt helyettesíti, s akinek sok hivatalos dolga is volt Náprággal. Nem lehetett véletlen, hogy éppen őket küldi majd az országgyűlés Krakába. Szokoly nagy műveltségű ember volt, akiről Rimay János Darholz Kristófhöz intézett Balassi előszavában mint „humánus tanulmányokkal foglalkozó”-ról emlékezik meg.²¹ A Telegdy—Szokoly kapcsolat Náprágit is Báthory István kiterjedt, a szellem embereit is magához vonzó környezetéhez fűzte. Báthory humanista műveltségű, a protestantizmushoz ragaszkodó főúr volt. Hatalmas vagyon ura, aki vagyonából származó politikai tekintélyével, szemben állott az uralkodóházzal. Bár az országgyűléseken nem jelent meg, az országbírói esküt sem az országgyűlés színe előtt tette le, mégis jelentős befolyást gyakorolt annak tárgyalásaira. A nemesi ellenzék vezére Szokoly Miklós alországbíró, közeli rokona, akivel nemcsak hivatalos, hanem családi kapcsolata is volt, s akinek ellenzéki tevékenységét a keleti országrészen jelentősen nagy befolyásával is támogatta.²² Az ő familiárisait, kiterjedt rokonságának tagjait látjuk a Habsburg-Magyarország keleti része hivatalainak élén, nagy befolyása emeli, viszi előre őket. Nem egy főúri dinasztia emelkedése kezdődött az ő udvarában.

Báthory István tollforgató, a vallásos költészet művelője volt. Humanista műveltsége a reformációhoz való kitartó ragaszkodással párosult.²³ Egy humanista műveltségű késő-reneszánsz írói kör alakult ki körülötte, amelybe Rákóczi Zsigmond, Homonnai Bálint, Szokoly Miklós, Kátai Mihály, Petki János, Telegdy Kata és Rimay János is beletartozott. Ennek az írói körnek sok kapcsolata volt a magyar humanizmus végső korszakában kialakult stoicizmus képviselőivel és Náprággal is.

De Náprági neve ismert volt Kelet-Magyarország más előkelő főurai előtt is. Gömöri származása hozta össze Széchy Tamás főkapitánnyal, akivel kortársak lévén, fiatalága éveiben

¹⁸ Balassi Istvánról: HÁZI JENŐ: Balassi Menyhárt árutatásának szerzője. MNY. 1928. 178—179. SCHULEK TIBOR: Bornemisza Péter, 1535—1584. Sopron—Bp.—Győr 1939. 118—124, 138—140, 142. NEMESKÜRTY ISTVÁN: Bornemisza Péter az ember és az író. Bp. 1959. 309, 313—317, 323—326.

¹⁹ BUNYITAY VINCE: A kiszennyei báró Sennyei-család levéltára. Száz. 1873.

²⁰ OL Zlchy cs. zsélyi lt. Missiles 9933.

²¹ Rimay János Összes művei. Bp. 1955. 35. 38.

²² MOE IX. köt. 18—19.

²³ VERESS ENDRE: A paduai egyetem magyarországi tanulóinak anyakönyve és iratai. (1264—1848.) Bp. 1915 és Olaszországi egyetemeken tanult magyarok névsora. Bp. 1943. Die Matrikel der Universität Wien. I—III. Bd. Wien 1956—59.

szoros barátságba került. Széchy 1611-ben „amice veterae”-nak szólítja és Náprági őt Murány megszerzésében tekintélyes összegű kölcsönrel segíti.²⁴

Még inkább szoros kapcsolatba került a keleti országrész vezetőivel, mikor 1593 végén az egri káptalan „pro Duce ad bellum” választotta, és a káptalan katonái élén ott volt abban a hadjáratban, amelyben Pálffy Miklós vezetésével felvidéki várakat, többek között a Balassivárat, Divényt is visszafoglalták, majd 1594 márciusában Nógrádot is visszavették. Ezekben a harcokban Balassi Bálint is részt vett.²⁵ E hadjáratból a „tizenöt éves háború” bevezető szakaszában, Kelet-Magyarország is kivette a részét. A keletről érkező seregek élén Báthory István állott, és ott volt Homonnai István, Rákóczi Zsigmond, Szokoly Miklós, Balassi Ferenc, Kátai Mihály.²⁶ Mind olyanok, akiknek a kor irodalmához, tudományához közük volt, és ott találjuk Rimay Jánost is. Báthory István környezetében lehetett, de keze írását Pálffy Miklós egy levele őrizte meg, melyet Batthány Ferencnek küldött.²⁷

A felvidéki hadjáratban való részvétele, utolsó szereplése, amely csak a keleti Magyarország életéhez kötötte. Működési területe csakhamar kitágul. Országos jelentőségű szerep várt rá. Az egri prépost útja lezárult.

II.

Az egri nagyprépost tagja volt az országgyűlésnek, amely 1595 februárjában ült megint össze. Az egyik legfontosabb tárgyalási pont a török veszély elleni védekezés volt. Már a királyi proposíciók tárgyalása előtt segélykérő küldöttséget választottak a lengyel országgyűléshez. Hetesi Pethe Márton váradi püspök, Illésházy István, Kellemesi Mihály és Náprági voltak a tagjai. Ám mire a küldöttség elindult, Náprági lett a vezetője, Kellemesi Mihály sárosi alispán és Szokoly Miklós, az országgyűlés köznemesi ellenzékének egyik vezére, a tagjai.²⁸ Náprági Krakóban, Zsigmond király jelenlétében, a lengyel országgyűlés színe előtt mondta el segélykérő beszédét, amely utolsó terméke annak a humanista oratio-műfajnak, amellyel, Vitéz János, Vetési László és Macedonai László nyomán, a magyar királyok követői a külföld segítségét kérték a török elleni küzdelemhez. Beszédét a krakkói Lázár-nyomdában ki is nyomtatta. Később megjelent lengyel, Nürnbergben német fordításban, majd a nyomdahely megnevezése nélkül lengyel és cseh nyelven is.²⁹

Ha a küldöttség nem is hozott kézzelfogható eredményt, Náprági e küldetéssel bekerült a politikai élet szereplői közé. Csakhamar módja volt Erdély megismerésére is. Csatlakozott Kassán ahhoz a fényes küldöttséghez, amely Mária Krisztina főhercegnőt, Báthory

²⁴ Győri püspöki lt. Széchy Tamás Náprági Demeterhez 1611. augusztus 11. — ACSÁDY IGNÁC: Széchyek Murányban. Száz. 1885. CSAPODY CSABA: Ismeretlen szerelmes vers a XVI. század végéről. Itk. 1954. 437—439.

²⁵ PODHRACZKY JÓZSEF: Okleveles todalék. Habardy László naplója. Tudománytár XI. köt. Buda 1842. 129. és ECKHARDT SÁNDOR: Balassi Bálint utolsó hadjárata. Itk 1959. 485—487.

²⁶ Két vitéz nemesúr Telegdi Pál és János levelezése a XVI. század végéről. Közzétette ECKHARDT SÁNDOR. Bp. 1944. 44, 56, 58, 60.

²⁷ OL Zichy csal. zselői lt. Missiles. 35,196.

²⁸ FRAKNÓI VILMOS: Magyar országgyűlési emlékek Bp. 1883. VIII. köt. 194.

²⁹ Hungariae Periclinitatis legatorum, Rndi Domini Demetrii Napragi, Ecclesiarvm Agriensis et Oródiensis Maioris Praepositi: et Generosorum Dominorum Nicolai Zokolij de Kis Varda, et Michaelis Kellemesi Vicecomitis Comitatus Saros, Ad Serenissimum Potentissimumque Sigismundum Tertium, Poloniae et Sveciae Regem, Magnum Ducem Lithvaniae, Rvssiae, Masoviae, Livoniae, Samogitaeqve: Et Inclytos Regni Poloniae Magniqve Ducatus Lithvaniae, etc Ordines, Oratio, In Comitibus Generalibus Cracouiae habita. die 2. Mensis Martij. Anno Domini MDXCV. 4 r. A-D = 29 lap. Végén Szokoly Miklós latin verse III. Zsigmond lengyel királyhoz. Colophon: Cracoviae, In Officina Lazari, Anno Domini 1595. SZABÓ KÁROLY—HELLEBRANDT ÁRPÁD: RMK III. 857 és 858, 859, 863, 864.

Zsigmond fejedelem feleségét kísérte Erdélybe.³⁰ Az úton és az erdélyi ünnepeken pedig közelebbről megismerkedett Bocskai Istvánnal, Zsigmond fejedelem mindenható nagybátyjával, Jósika István kancellárral és a katolikus Keresztúry Kristóffal, az irodalmat pártoló főudvarmesterrel. Erdélyi útja jó tájékozódás volt. De az erdélyi politikai élet irányítói is felfigyeltek rá. Baranyai Decsi János, aki a fejedelmi esküvő eseményeit megörökítette, a magyarországi küldöttség tagjai közül kiemelte Náprágit és „Vir imprimis eruditus atque prudens”-nek jellemezte.³¹

Erdélyből hazatérve, megnyílt előtte az út a magyar püspöki karba. Habardy László egri kanonok, a később leleszi prépost említi naplójában, hogy a magyarországi ügyek vezetésével megbízott Mátyás főherceg Bécsbe hívta Náprágit és közölte vele szerémi püspökké való kinevezését, amely 1596. június 17-én történt meg.³² Püspöksége ugyan „in partibus infidelium” volt, de a püspöki cím őt a magyar püspöki kar tagjaként a királyi tanácsba is bevezette. S nem telt bele egy esztendő, Báthory Zsigmond kinevezése az erdélyi püspökség élére állította. A fejedelem ugyanis prágai tárgyalásai során, a negyven éve üresen álló püspökség betöltéséről is megegyezett, s amikor a jezsuita Carillo a püspökké való kinevezést magától elhárította, 1597 tavaszán Náprágit nevezte ki.³³

Náprági erdélyi feladatai sokoldalúak voltak, és rendkívüli tapintatot kívántak. A főpap nem nélkülözhetette a politikus segítségét, kettejük egyensúlya tette csak működését eredményessé. Pedig ezt az egyensúlyt veszélyeztette Báthory Zsigmond az 1595. január 28-án megkötött prágai szerződéssel, mert a mezőkeresztesi csatában megsemmisült a két éven át győztes erdélyi haderő, és a hagyományos törökbarát politikát Habsburg-szövetséggel felváltó politika zsákutcába került. A fejedelem lemondásra és Erdély átadására készült, és a gyulafehérvári országgyűlésen már az ország átvételével megbízott királyi biztosok is megjelentek. Ekkor még egyik utolsó intézkedésével Báthory Zsigmond Náprági Demetert nevezte ki kancellárá.³⁴

Szamosközi szerint az erdélyi kancellár tisztsége „a fejedelmi méltóság és fenség után Erdélyben valamennyi tisztség között a legmagasabb rang, s mintegy a többi tisztségek koronája.”³⁵ Így Náprági, a királyi biztosoknak átadott Erdély első tisztviselője lett, — de az ország sorsát továbbra is Bocskai István irányította. A fejedelemasszony és a királyi biztosok kormányzata még bizonytalanabbá tette az erdélyi helyzetet. Bocskait mellőzték, Náprágiban nem bíztak. Kormányzásuk zavaros kapkodássá vált. Náprági ez időben is állandóan kapcsolatban volt a görgényi várba visszahúzódtott Bocskaiával, aki ekkor döbbsent rá, hogy Erdély függetlenségét a jelen körülmények között nem szabad feladni.³⁶ E felismerés nyomán határozta el magát a cselekvésre: hazahívta a sorsával elégedetlen Báthory Zsigmondot, akit Kolozsváron Náprági fogadott. Náprági a fejedelem visszatérésében fontos szerepet játszott. A kortársak is így tudták, akiknek véleményét Szamosközi sommázza: „Minden dolognak Zsigmond behozatásának Opuliából főindítója Bocskay István és Náprági Demeter

³⁰ SZÁDECEZKY LAJOS: Báthory Zsigmondné. 1574—1621. Száz. 1883.

³¹ Baranyai Decsi János Magyar Historiája. 1592—1598. Közli: TOLDY FERENC. Pest 1866. 172.

³² PODHRACZKY JÓZSEF: Okleveles todalék. Habardy László naplója. Tudománytár XI. köt. Buda 1842. 125. — OL Liber Regius 1. köt. 158.

³³ FRAKNÓI VILMOS: A magyar királyi kegyúri jog Szent Istvántól Mária Teréziáig. Bp. 1899. 292.93 és Oklevéltár a magyar királyi kegyúri jog történetéhez. Bp. 1899, 145.

³⁴ SZILÁGYI SÁNDOR: Erdélyi országgyűlési emlékek. (A következőkben EOE) Bp. IV. köt. 20—34.

³⁵ Szamosközi István történeti maradványai. Szerk. SZILÁGYI SÁNDOR. Bp. 1880. II. köt. 5. (Az idézetet NOVÁK JÓZSEF fordítása szerint adom. Erdély öröksége II. köt. Sárkány fogak. Bp. 1941.)

³⁶ EOE IV. köt. 51.

püspök volt”,³⁷ Báthory bizalmát Náprági változatlanul élvezte. A körösi országgyűlésen Bocskaival ő terjesztette elő a törökkel való titokban színleges kibékülésre vonatkozó javaslatot, melyet ők is szavaztak meg először.³⁸ És 1599 elején ismét Prágába küldötte őket a fejedelem, hogy visszatérésének okait tisztázzák, és előkészítsék harmadik lemondását.³⁹ Míg Prágában jártak, Zsigmond hazahívta unokatestvérét Báthori András bíborost. Kibékült vele és lemondott a trónról unokafivére javára. Ezalatt a prágai tárgyalásokat nehezen, de mégis sikerrel befejezték. Már indultak volna haza, mikor április 17-én az újabb változások híre Prágába érkezett. Fáradozásuk kútba esett, mert a közismerten Habsburg-ellenes bíboros-fejedelemtől az udvar hallani sem akart. Otthon felkeresték a fejedelmet, átadták Rudolf üzenetét: Erdélyről a király nem hajlandó lemondani. Bocskai látta, a fejedelemmel együttműködni nem tud. Mégis vállalták, hogy a prágai udvart a bíboros-fejedelem elismerésére bírják, és ezért ismét Prágába utaztak. Útjuk eredménytelen volt. Bocskai nem is ment vissza Erdélybe. Náprági azonban visszatért,⁴⁰ de a kancelláriától visszavonult. A bosszús fejedelem fogságra vetette. Ott érte Mihály vajda betörése. Náprági csatlakozott Mihály vajdához, és vállalta mellette a kancellárságot is. De a helyzet, amibe került, túlhaladta képességeit. Ő, aki erdélyi politikai működésében sohasem volt önálló, mindig Bocskaihoz igazodott, most végképpen tévővázó, gyenge politikusnak bizonyult. Nem tudta Mihály vajda bizalmát sem megnyerni. Az gyanakvással figyelte Náprági minden lépését, vádakkal illette őt az Erdélybe érkezett királyi biztosok előtt. Ugyanakkor azok is gyanakodva nézték működését. Egészen Bocskai-szerű embernek tartják; tőle is félnék.⁴¹

A prágai udvar nem akarta teljesíteni Mihály vajda követeléseit. Ekkor a vajda a törökhöz fordult és március 9-én már török követség érkezik Brassóba. Mihály elfordult a Habsburg-uralomtól. Náprági ekkor szembehelyezkedett vele. Hallani sem akart a török szövetségről. Azonban ekkor már végképpen megingottnak érezte helyzetét. Amikor Mihály vajda kancellárja lett, még a császár hűségén járt, de ezzel szembehelyezkedett Báthori Zsigmond politikai terveivel. Mert Báthori Andrást nem szolgálta, de a vajdának szolgálatába állott, bizton számíthatott Zsigmond bosszújára. El is hagyta a vajda udvarát és gyalui várába vonult vissza.⁴² Érezte, hogy az erdélyi küldetése nem sikerült. A politika eseményeinek sodrában nem tudott megállni. Ott, ahol Bocskai sem tudta mindig a helyes utat megtalálni, ő utat tévesztett. A magyarországiak által oly sokszor „tündérország”-nak nevezett Erdély neki is keserű emléket adott.

Szabadságot kért a vajdától, okul azt hozta fel, hogy Rómába megy püspöki megerősítését kieszközölni. Kincseit, értékeit előre Magyarországra küldette, majd ő maga is útra kelt. Július közepén már Nagykárolyban volt. A királyi biztosok azt írják: „A brassói országgyűlés alatt, ahol nem jelent meg, Náprági kegyvesztetté lőn, a vajda megharagudott rá. Hallottuk . . . hogy . . . kivégeztette volna, ha nem félt volna a pápától.”⁴³ Tehát a végleges indokot a távozásra Mihály haragja adta, nem érezte magát biztonságban. És a visszavezető utat az 1601. január 21-én megnyílt kolozsvári országgyűlésnek őt száműző, 29. törvénycikke rekesztette be.⁴⁴

³⁷ SZAMOSKÖZI i. m. IV. köt. 80.

³⁸ EOE 70—71.

³⁹ SZAMOSKÖZI i. m. IV. köt. 85—90.

⁴⁰ Uo. 90. és BENDA KÁLMÁN: Bocskai István. 1557—1606 Bp. é. n. 96—98.

⁴¹ SZÁDECZKY LAJOS: Erdély és Mihály vajda története. 1595—1601. Oklevéltárral. Temesvár 1893. HURMUZAKI EUDOXIN: Dokumente privitóre la Istorie Romanilor. Bucuresti 1902. XII. Vol. 997: „der Napragy, der gar botschkaisch ist.”

⁴² SZÁDECZKY i. m. 429, 524, 522.

⁴³ SZÁDECZKY i. m. 132, 545. és Hurmuzaki XII. 848, 870.

⁴⁴ EOE IV. köt. 587.

III.

Náprági elhagyva Erdélyt Kassára igyekezett, hogy onnan Prágába menjen. 1600 decemberében már Prágában, Rudolf király székhelyén volt, ahol az udvart és magát Rudolfot is megismertette az erdélyi helyzettel. Az udvarban, ha nem is fogadták örömmel, hiszen a Habsburg-politika újabb erdélyi kudarcáról hozott hírt, de mégis megbecsülték szolgálatait, és az Erdélyben szerzett tapasztalatait hasznosítva, az erdélyi ügyekben állandóan kikérték tanácsait. Ő maga Erdélyből való távozását nem tartotta véglegesnek. Szentiványi János lipitói alispánnak december 20-án így írt: „En a követeket uarom kik egiket aszt hozzak az töb fw positiok között hogy soha Erdeliben pwpökeg ne legien, de bolochag mert o felsege arra nem megien, osztan kezwünknel wagion.”⁴⁵ Az idézet utolsó szavai jellemzően mutatják, hogy Erdélyből távozva ő is elvesztette helyes tájékozódását. Ekkor, Prágában, már nem írhatták ilyen fölünyes biztonsággal Erdélyről: „kezwünknel wagion.” Teljes kavarodás, zűrzavar volt ott. Mihály vajda, Basta és a vele küldött polgári biztosok, és az erdélyi rendek törekvései teljesen áttekinthetetlené tették az erdélyi helyzetet. Jellemző, hogy az Erdélyből száműzött és az 1601 elején Prágába érkezett Bocskai Istvánt tisztes fogság fogadta, nem bíztak szavában, tanácsait a kibontakozásra mellőzték. Csak Mihály vajda bukása után nevezték ki az erdélyi ügyek tanácsosává, és mint ilyen Náprággal közösen fogalmazta meg azt a levelet, amely Báthory Zsigmondot visszavonulásra kérte.⁴⁶

Közben Náprági és az udvar is értesült az 1601 januárjában egybegyűlt erdélyi országgyűlés határozatáról. Számúzték, javadalom nélkül maradt. Mégsem tudta magában a humanista gyűjtőt megtagadni. Pernstein Bernát chiloni kereskedőtől flandriai gobelineket vásárolt, amiknek árával azután adós maradt. Tycho de Brache császári csillagász járt közbe, hogy a tartozását a kereskedőnek kifizesse.⁴⁷ Erdélyből hozott ládáiban ott volt a Szent Lászlóherma is. A herma koronájának drágakövei hiányoztak, az említett levelében Szentiványi Jánost kérte: „Az Szent Laszlo koronaja ugi tetzik hoga az k. ladajaban uagion, amikor k. valami bizot embertwl hamar fel kwlhetne igen akarnā, de ugi hoga ne tudnak michoda. Meg akarnam köuekkel rakatni mig it leszek.”⁴⁸ Ez a bőkezűség az egykori erdélyi püspöké, de a száműzött csakhamar pénzszűkébe került. Előbb a kassai és pozsonyi kamaráktól vett fel 2000 tallért, de állandó javadalomra volt szüksége. 1601. október 5-én Rudolf király a pozsonyi kamaránál is érdeklődik, hogy a pannonhalmi főapátság jövedelmeiből tudna-e Náprági fenntartására havi 200 tallért folyósítani.⁴⁹ Végül is 1602-ben a pozsonyi prépostság, 1606-ban a pilisi apátság javadalmát kapta és még ez évben veszprémi püspökké nevezték ki.

Pozsonyi javadalmának elnyerése után prépostsága székhelyén telepedett le. Pozsony ekkor az ország fővárosa, a helytartó és pozsonyi kamara székhelye, ahol ez időben az országgyűléseket is tartották. A helytartó mellett néhányan mindig tartózkodtak a királyi tanács tagjai közül; Náprági püspökségénél fogva királyi tanácsos volt, állandóan részt vett a tanács ülésein, egyike volt legaktívabb tagjainak. Politikai szereplése még Prágában újra kezdődött. Az 1603 márciusában egybehívott országgyűlésre pedig már meghívót kapott. A királyt képviselő Miksa Ernő főherceget a rendek nevében ő üdvözölte, és a főherceg megnyitó beszédét is ő tolmácsolta. Ugyancsak ő vezette Prágába a német zsoldosok kihágásait összefoglaló emlékiratot vivő és a magyar kancellária ügyének rendezését sürgető küldöttséget.⁵⁰ Az országgyűlés megbízását híven teljesíti, beszédében kemény szavakkal ostromozza a zsoldosok

⁴⁵ OL Családi lt. Szent-Iványi cs. lt. 1600.

⁴⁶ BENDA KÁLMÁN i. m. 123–124.

⁴⁷ Győri káptalan hiteles helyi lt. Ct. XII. No. 847—EBENRÖCH FERENC: A győri székes-egyház régi flandriai kárpitja. AÉ 1893

⁴⁸ Lásd 45. jegyzet.

⁴⁹ Pannonhalmi Rendtörténet IV. 749.

⁵⁰ MOE X. köt. 108, 130, 133, 139, 157, 172, 237.

kihágásait, kiket a nép ellenségeinek és nem védelmezőinek tekintett. De az ékesszóló beszédre adott királyi válasz semmitmondó volt.

A tevékeny és a politikai életben fáradhatatlan Nápráginak, miközben törekedett, hogy megfelelő javadalomhoz jusson, az udvar állandóan igénybe vette szolgálatait. Erdélyi ügyekben gyakran fordulnak hozzá tanácsért, eligazításért. A Prágában, majd Bécsben hazaengedésére várakozó Bocskai István is neki ír 1602. április 13-án, kérve: „hogy Kgd iryon ennekem maga állapotja es az Erdelj dologh felwöl.”⁵¹ 1604 elején az udvar azzal a gondolattal foglalkozott, hogy Erdélybe visszaküldi. El is készült számára az instrukció, de a tervet elejtették. Úgy látszik megfontolták, hogy alkalmas-e Náprági — akit nemrég száműztek Erdélyből — ott bárminő politikai misszióra.⁵² De még ez év őszén újra kísérleteznek vele. Bocskai már megkezdte szabadságharcát, és az annak kezdeti nagy sikereitől megrémült udvar tárgyalni akart. Jól ismerve Náprági Bocskaihoz fűződő baráti kapcsolatait, Forgách Zsigmonddal Bocskaihoz küldik. Küldetésük azonban nem járt sikerrel. Tárgyalási meghatalmazásuk csak Bocskai személyes sérelmeinek kielégítésére szorítkozott, és arról a fejedelem nem is tárgyalt.⁵³ Náprági a követség kudarca után, mint a magyar főpapok legtöbben, Bécsben húzta meg magát. Innen ír 1605 közepén Kornis Boldizsárnak, a király hűségén megmaradt erdélyi tanácsosnak: „Az én dolgom is úgy vagon bizony nyomorúság és mellette exilium, de mégis könyebb, mert magam vagyok és hozzá szoktam.”⁵⁴

Az 1605. év végén megindult béketárgyalásokkal szemben a püspöki kar, Forgách Ferenc nyitrai püspökkel az élen, erőteljes ellenkezést fejtett ki. Náprági mindenben vele tartott, mire őt a pápa, külön brévékkel buzdította.⁵⁵ Először a békebiztosok közé jelölték, de látva Bocskaiék püspökellenes magatartását, a tervet elejtették. 1606 február végén nem vett részt azon a megbeszélésen, amelyen a főpapok a béketervezetet tárgyalandó országgyűlésre a pápától nuncius kiküldetését kérték.⁵⁶ Mi volt ennek az oka, nem tudjuk. Amikor Illésházy István másodikban Bécsbe érkezett, 1606. június 4-e után, állandó kapcsolatban volt Náprággal, s a fejedelem több megbízatását közvetíti hozzá. Címeres pecsétgyűrűjének metszetését is Náprági intézi egyebek között, ő vállalja az izlést és hozzáértést kívánó feladatot. Furcsának tetszene, ha kettejük kapcsolata nem volna baráti.⁵⁷ Végre 1607 áprilisában méltó módon kárpótolták az erdélyi püspökségért és nagy szolgálataiért, kinevezték győri püspökké, amit csakhamar a kalocsai érsek címe követett. Az érsekség teljes egészében török megszállás alatt lévén, Náprági továbbra is a győri püspökség javadalmát élvezte, mint a püspökség administratora.

Az ország második főpapi székebe emelkedve, rangjának tekintélyével is igyekezett a zavaros politikai helyzet tisztázásához hozzájárulni. Azok munkáját segítette, akik Mátyás főherceg oldalán Rudolf király lemondatásán munkálkodtak és a főherceget kívánták királyuknak. 1607 végén részt vett azokon a tanácskozásokon, melyek Rudolf lemondását készítették elő. A magyar rendek küldötteivel ott volt azokon a tárgyalásokon is, melyeket az osztrák rendekkel Rudolf lemondatásáért folytattak. A megegyezést írásban megörökítő okmányt Mátyás főherceg után elsőnek írta alá.⁵⁸ Sajátos kettősség figyelhető meg ettől fogva Náprági politikai állásfoglalásaiban. Mint főpap mindenkor szolidáris Forgách Ferenc esztergomi érsek politikai akcióival. 1608. január 31-én az országgyűlés színe előtt a magyar

⁵¹ Győri káptalan hiteles helyi lt. ct. VI. No 266.

⁵² VERES ENDRE: Basta György hadvezér levelezése és iratai II. köt. Bp. 1913. 359.

⁵³ Bocskai István leveles könyve. Közli: THALY KÁLMÁN. MTT XIX. 1874, 77.

⁵⁴ SZILÁDY—SZILÁGYI: Török magyar kori állam-okmánytár. Pest 1868. I. köt. 45.

⁵⁵ MOE X. köt. 237.

⁵⁶ SÖRÖS PONGRÁC: Forgách Ferenc a bíboros. Száz. 1901. 696.

⁵⁷ SZILÁGYI SÁNDOR: Bocskai István és Illésházy István levelezése. 1605—1606. TT 1878. 251, 304.

⁵⁸ MOE X. köt.

püspöki kar nevében tiltakozott, mert a bécsi béke vallásügyi intézkedéseiből a katolicizmust biztosító záradékot kihagyták.⁵⁹ A Mátyást koronázó országgyűlésen Forgách Ferencsel együtt, a bécsi béke törvénybeiktatása miatt 1608. december 7-én tiltakozott. Minden erejével és tekintélyével igyekszik a protestantizmus előretörését megállítani, akadályozni, különösen egyházmegyéjében.

De ugyanekkor ez a protestánsellenes vallási álláspont nem akadályozza meg abban, hogy az ország vezető protestáns főuraival személyes barátságot ne tartson fenn. Leveleit olvasva látjuk, hogy Batthyány Ferenchez, Thurzó Györgyhöz, Széchy Tamáshoz — mindhárman protestánsok — bizalmas kapcsolat fűzte még akkor is, ha pl. Batthyányval nagy nézeteltérései voltak. Széchy Tamást pl. kölcsönrel támogatta Murány megszerzésében.⁶⁰ Baráti kapcsolatai arra utalnak, hogy azok a szálak, amelyek őt a magyar késő reneszánsz új sztoicista képviselőihez fűzték, még ez időben is elevenen éltek. Révai Péter, Lackner Kristóf, akiket újabban ismert meg és fontos kiküldetéseiben követétsai voltak, szintén az új sztoikusok körébe tartoztak.⁶¹

A feudális uralkodó osztály világi képviselőivel a sztoicizmus eszmevilága kapcsolta egybe. Politikai sikon ez a Habsburg-udvarral kötött kompromisszum után a rendiség hatalmának megszilárdításában és állandósításában jelentkezett. Ezt a politikát képviselte Thurzó György, kinek nádorrá választásakor ő is fenntartásokkal élt, és megválasztását feltételekhez szabta.⁶² De miután ez megtörtént, a megválasztott Thurzó által képviselt rendi politikát teljes erővel támogatta. Utolsó politikai szereplése is ehhez kapcsolódik. Bethlen Gábor fejedelemmé választása után az udvar a német birodalom rendjeinek bevonásával, katonai segítségüket kérve, Erdély megszerzésére szeretett volna kísérletet tenni. Az osztrák és magyar rendek képviselőit „Landt Tagra” hívta meg Linzbe. Az 1614. augusztus 11-én megnyitott értekezleten Náprági vezette a magyar küldöttséget, amely Thurzó nádor békés szándékainak megfelelően az udvar tervével szemben foglalt állást, s amelyet az osztrák rendek képviselői is magukévá tettek, s így az udvar terve meghiúsult, a gyűlés határozat nélkül oszlott szét. Thurzó véleményéről az udvar előre értesült, s ezért a magyar küldöttség véleményét nem engedte Nápráginak elmondani, hanem csak írásban való benyújtását engedélyezte. Klesl bíboros, akinek eszméje volt az értekezlet összehívása, Náprági művére azt mondotta: „A pokolbeli ördög sem csinálhatta volna jobban.” A rendek állásfoglalása lényegében az önálló Erdély szükségessége mellett foglalt állást, a rendi szabadságok garanciáját látta benne. Náprági beszéde, amely a császári tilalom ellenére is közismert volt, voltaképpen II. Mátyás király tervének vereségét okozta. Az udvar abszolutizmusra való törekvése Thurzó nádor állásfoglalásán és az azt kitűnően képviselő Náprágin megakadt. Náprági sikert aratott, de ezzel bezárta további érvényesülésének útját.⁶³

A főpápnak már erdélyi szereplése idején több összeütközése volt a protestánsokkal. Kőlozsvár polgárait többször háborgatta vallásukban. Az őt száműző törvénycikk különösen kiemelte ezt. Carillo, amikor őt az erdélyi püspöki székbe ajánlotta, az erdélyi ellenreformáció megszervezésére szemelte ki. De hogy néhány pusztán adminisztratív eljárásen kívül tett-e egyebet, nyomát nem találjuk. Amikor hazatért, egészen más helyzetet talált. Szeme előtt

⁵⁹ Sörös i. m. 715.

⁶⁰ L. 24. sz. jegyzet.

⁶¹ ILA BÁLINT: Az 1614-iki linzi gyűlés. Bécsi Évkönyvek 1934. Bp. 1934. 250—251.

⁶² Sörös i. m. 720—721., KÁROLYI ÁRPÁD: Az ellenreformáció kezdetei és Thurzó György nádorrá választása. Száz. 1919.

⁶³ L. ILA id. cikke a 61. sz. jegyzetben.

zajlott le Magyar István és Pázmány Péter hitvitája. Vágsellyéről már megindult a nem csupán adminisztratív ellenreformáció. Forgách Ferenc érsek és vele Pázmány Péter megszervezte a lelkek meghódításáért a harcot. Mint a győri püspökség kormányzójának a gyakorlati életben volt alkalma megismernie azokat a vallásügyi problémákat, melyeket a bécsi békét követő helyzet felvetett. Székvárosa, Győr, ez időben a végvárrendszer legfontosabb pontja, amelynek őrsége ekkor legnagyobb részt protestáns. 1606-ban Preiner János lett a főkapitány, aki buzgó katolikus volt és az ő támogatásával indul meg Győrött az ellenreformáció. Elsősorban a várőrséget akarják katolikkussá tenni, azonban az őrség ellenállott. A bécsi béke után nincs országgyűlés, amely panaszait ne tárgyalná. Azonban úgy látjuk, az ellenreformációnak ez a formája Preiner főkapitány és a káptalan támogatásával csak akadályozta, lehetetlenné igyekezett tenni a protestáns hit gyakorlását, de tovább nem ment, s ebben Náprági szándékaival találkozott. A lelkeket hódító ellenreformáció Győrött csak Náprági halála után, a jezsuiták letelepedésével indult meg.⁶⁴

Sok, kellemetlen vitája volt Batthyány Ferencel, aki a körmendi apácák klostromát és vagyonát akarta megszerezni. A veszprémvölgyi cisztercita apácák a török elől Körömdre menekültek, és a domonkosok üresen álló zárdáját foglalták el. A XVII. század elejére már csak két öreg mater élt benne. Batthyány Ferenc az ő zárdájukat akarta elfoglalni. Nem sokkal Náprági székfoglalása után, már védelmet kérték. Náprági 1607. október 29-én levélben fordult Batthyány Ferenchez, amelyben nemcsak védelmébe veszi az apácákat, hanem — és ez esetben ellenreformációs álláspontját jellemzően — meg is indokolja, miért van joguk az apácáknak a klostromhoz. „Keglmédet kérem mint bizodalmas Vramat, Këgk azt ne chelekedgye — (t.i. a klostrom elfoglalását) — mert bizonyosan mondhatom az Këgk, hogy az eő Felge az Egyhazÿ rendet most ujonná wette Këglmes protectioia ala, es eoket megh akarÿa oltalmaznÿ mindennemeő Igassagokban es immunitasokban. Lattam en ezeknek Privilegiumokat kiket nekik megh Ferdinand Chaszar es az mostany Chaszar Vrunk adot, es ezeknek eleőtis sok szent királyok és feyedelmek. Bar Këgk semmy ketsége ne legyen az eő Privilegiumok feleöl.”⁶⁵ Tehát a királyok privilégiumaira, a szerzett jogra hivatkozással próbálja az apácázárdát védeni. Egy másik, nagyon jellemző eset 1614. december 15-én Batthyányhoz írott leveléből ismeretes. Egyházlátogatást akart végezni Mattersdorfon, és egy kis Mattersdorffhoz tartozó filialis templomocskában is el akarta végezni a vizitációt. A prédikátor és a protestáns hívők jó része elszaladt előle, és csak néhány polgár került elő, de ezek sem nyitották ki a templomot. „Egy eőregh ember, részegh szabásu, mikor szép szóval kéruen, hogy megh nissa az szentegyházat, hiszen ha az szentegyházat megh nittyak awal Papistakka nem lesznek, nem emberseghessen szólla, mind magam mind ualasunk ellen, le szallek az szekerrül, egykichinye a' szakallaba kapok, egy kewesse rantam megh monduan az szolgaimnak nyssatokimegh az szentegyhaz aytayat.” Batthyány természetesen tiltakozott a püspök eljárása ellen, de az erélyes és önértetes válasz ez volt; „Kerem Kegdet edes szomszed Uram es fraterē hogy Kegd effele Egyhazy dologban ne fārassza magat, mert az nem Kegd tisztÿ és nem is hitta Isten Kegdet arra. Tekintche inkab Kegd à nagy meltatlan violentiakat kik varmegyeinkben esnek es compescalya azokat. Igy Kegd mind tisztinek mind szegheny Hazanknak kedve szerent chelekeszik.”⁶⁶

Régtől ismeretes az a Náprági-ebéd, amikor az 1608-i országgyűlés alkalmával Náprági asztalánál Pázmány Péter a városok protestáns követeivel vitatkozott vallási kérdésekről.⁶⁷

⁶⁴ ILA BÁLINT: A Thurzó-levéltár protestáns egyháztörténeti iratai. Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár. XV. évf. Bp. 1934. 153—154, 181., BÉDY VINCE: Adatok Győr város 16. és 17. századbéli lakosságának vallás szerint való megosztásához. Győri Szle. 1934. 52—59.

⁶⁵ IVÁNYI BÉLA: Dominikánus levelek és oklevelek a körmendi levéltárban. Körömdeni Füzetek I. szám. Körömden 1942. 12—17. Batthyány cs. körmendi lt. Missiles 33, 540.

⁶⁶ Batthyány cs. körmendi lt. Missiles 33, 550.

⁶⁷ HÓMANN—SZEKFŰ: Magyar történet. Bp. 1935. IV. köt. 124.

Ilyenféle térítési alkalom volt az, amikor a hitében oly szilárd Batthyányt is „megkísérti.” 1610 októberében Forgách Ferenc érseknél járt Nagyszombatban. Október 19-én ír Batthyánynak, és a levél utóiratában írja: „Kñek egy új köniwechket kwltem olvassa el Këgd. Cardinal uram ada nekem uesse egibe Këgd az Apologiaual es itellie mellik masik.” (Az apológia Magyar István könyve lehetett.) A küldött könyvet nem ismerjük. De Náprági gesztusa jellemző a kor vallási forrongására és minden alkalmat megragadó térítő szándékaira.⁶⁸

Forgách Ferenc esztergomi bíboros érsek 1615. október 16-án meghalt. Még el sem temették már megindult utódlása körül a harc. Az ország második főpapi székében Náprági ült, aki természetesen elsősorban magát állította a jelöltek élére. Az udvarban és a magyar kormányzat képviselői között megindultak a tárgyalások. Náprági jelöltségét az udvar nem fogadta szívesen. Itt még élénken élt az 1614. évi linzi „Landt Tag” és azon Náprági szerepének emlékezete, — de nem ez volt a döntő tényező. A pápai udvar éppen úgy, mint a bécsi, Pázmány Pétert jelölte. Náprági minden reményét Thurzó György nádorba vetette. De hiába írta a nádornak 1616. február 16-án: „az Egyhazy keőzeot az Orszaghban ut senio et dignitatem en wagiok elseő azert eő Felseghe is akaruan megh tartani az reghy szokot ordot es gradust, mellyek altal szoktak az Praelatusok az Orszaghban eő Felsegheteől promowealtatny, talan melto hogy az teobby keőzeot en ream is tekintet legyen.”⁶⁹ Nem voltak reá tekintettel, az új idők új embere: Pázmány Péter került az esztergomi érseki székbe.

Hatvan éves volt, amikor Pázmány megelőzte. Már ez időben gyakran betegeskedett. „...nehez betegsegbwl walamennyire megh keonnyebedeuen, szinten ma keoltem fel az agybul... felette ighen gyenge ereowel wagyok, vgy hogy mint az Nyarfa leveleth, megh az szelis csak el nem fu.”⁷⁰ Az ilyen panaszok egyre sűrűbben bukkannak fel leveleiben. Fáradt volt, törődött. Nem bírta már sokáig. 1619. március 25-én halt meg. A győri székesegyházban temették el.

IV.

Amikor Náprági Demeter Erdélyből Prágába érkezett, voltaképpen az akkori Európa perifériájáról az európai politika egyik gyújtópontjába és az európai szellemi mozgalmak egyik fontos kezdeményező munkahelyére került. Rudolf császár betegsége miatt ugyan zavarokkal küzdhetett, kínosan akadozhatott a Habsburgok keleti birodalmának államgépezete, de a császár támogatása mégis nagyban elősegítette az új, az akkor bontakozó barokk művészet és irodalom kialakulását. A Prágába érkező Náprági fogékony lélekkel kapcsolódott a prágai szellemi mozgalmakba. Erdélyből magával hozta könyvtárát. Könyveit böngészve látjuk, hogy az elmúlt évek módot adtak széleskörű, elmélyült ismeretszerzésre, bizonyosságul annak, hogy műveltsége magyar talajon is milyen magas színvonalra emelkedett. Műveltségének, sokoldalú érdeklődésének legjobb bizonyítéka, ifjú korától öregségéig gyűjtött könyvtára.

Könyvtárának töredékeit a győri Papnevelő Intézet könyvtára őrzi. Ide a győri Székesegyház Könyvtárával került, amelynek alapjait éppen az ő könyvtára vetette meg. A bennük levő bejegyzések eligazítása alapján könyveit két nagy csoportra kell osztanunk. Az elsőek azok, amelyeket Egerben és Erdélyben szerzett meg, vagyis 1600 előtt kerültek birtokába.⁷¹

Természetes az, hogy a könyvei között túlsúlyban vannak az egyházi írók művei. Johannes Chrysosthomus, Athanasius, Cyrillus Alexandrinus, Beda Venerabilis, Dionisius Carthusianus, Antonius Florentinus, Johannes Nider, Petrus Lambardus, Durantus Guillelmus, Bartholomeus Anglicus, Theodosius, Scholarius Gennadius, Novicampianus, Jodocus Chlichtoveus, a lengyel Sokolovszky és a jezsuita Tautaus Arthner és még mások könyvei

⁶⁸ Batthyány cs. körmendi lt. Missiles 33,550

⁶⁹ FRANKL VILMOS: Pázmány Péter és kora. I. köt. (1570—1621) Pest, 1868, 179—189. OL Kamarai lt. Thurzó cs. lt. 81. fasc. 42, 43.

⁷⁰ OL Kamarai lt. Thurzó cs. lt. fasc. 19.

⁷¹ Könyvtárát külön tanulmányban fogjuk ismertetni.

mellé sorakoznak Surius „Vitae Sanctorum”-a, Herolt „Discipulusa” és természetesen a Biblia is.

E szerzők mellett találunk a mohamedánizmus tanításaival foglalkozó műveket és Korán-kommentárokat, bizonyítékául Náprági aktualitások iránt való érdeklődésének. A reformáció írói közül könyvei között van Kálvin „Institutio”-ja, Beza könyve, a „De haereticis”, Josias Simler műve, mely elé Bullinger írt előszót és Beregszászi Péter „Apologia”-ja.

Könyveinek második csoportja a humanista műveltségű gyűjtőről beszél. Már egi éveiben olvasta Appianus Alexandrinus Sophista és Velleius Paterculus művét, Erdélyben Homérosz, Xenophón görög—latin szövegű kiadását szerezte meg. Platón és Plotinosz görög nyelvű kiadásán kívül megtaláljuk Platón Marsilius Ficinus fordításában is. Arisztotelész műveit Averroes, Albertus Magnus, Augustinus Niphisus kommentáraival olvasta, de ezek mellett megvannak Porphyrius, Johannes Brunnus és Alexander Aphrodisius könyvei Arisztotelészről. A görög írók után sorakoznak Lívius *Decades*-ei Tacitus *Annales*-ei, Didorus Siculus, Aulus Gellius, Justinianus írásai. És olvasta Schneidevinus Justinianus kommentárjait.

Nem hiányzanak a reneszánsz humanista íróinak művei sem: Erasmus *Institutio principis Christiani* c. művét korábban János Zsigmond forgatta. A lengyel Warszevicki Szaniszló történelmi munkája mellett találjuk Georgius Agricola ásványtani könyvét is, és a magyar közéletben forgó embernek nélkülözhetetlen művet, Verbőczy *Tripartitum*-át.

Náprági könyveiből világosan és határozott vonásokkal rajzolódik elénk a pap és a humanista arcképe. A humanistát, és része van ebben a papnak is, nem a költők, hanem a filozófusok és a történetírók érdeklik. Kutasy János, a nagyszombati gimnázium vezetésében elődje, a későbbi esztergomi érsek, Appianus Alexandrinus Sophistával és Velleius Paterculussal ajándékozza meg, és Tacitus *Annales*-eit kapja Visconti nunciustól, akik jól tudhatták, mi az, ami Náprágit érdekli. Rimay is Epiktetoszt említi Náprághihoz írott levelében, mint akinek „írásával is gyamolgatjuk — ti. Náprági és Rimay — életünket és remenségünket.”⁷² A késő reneszánsz sztoikus filozófusa tekint ránk könyvei mögül. Az erdélyi politika változásába kerülve, Náprági átéltette azt, hogy a közélet a politika kavargásában a bölcssek tanítása a maradandó; azokban keresett vizsgálatát és talált útmutatást.

Könyveit lapozva, azok korábbi possesorait olvasva erdélyi fejedelmek, Paduában tanult feudális főurak, a fejedelmi kancellária írnokainak, városok polgárainak és nótáriusainak neve bukkan elénk: Erdély szellemi műveltségének egy részlete. Náprági már nem találkozott a Forgách Ferenc támogatta főúri humanistákkal, és négy erdélyi esztendejében nem is volt módja, hogy a megmaradt nemes és polgár humanistákat úgy megszervezze, amint azt a történetíró Forgách Ferenc tette. De a nemesi és polgári tollforgatók közül többel kapcsolatban volt. Mindenekelőtt a három történetíróval: Baranyai Decsi Jánossal, Gyulaffi Lestárral és Szamosközi Istvánnal. Baranyai Decsi, volt már szó róla, nagyrabecsülte Náprágit. „Vir eruditione ac rumu usu miraque comitate morum excellens”-nek mondja, nyilván nagyra értékelte benne a humanistát.⁷³ Gyulaffi Lestár nem ír róla, de bizonyos az, hogy a fejedelmi titkár, a fontos diplomáciai küldetések végrehajtója, személyes kapcsolatban volt a kancellárral.⁷⁴ Szamosközi István, aki közvetlen közelről figyelhette Náprági működését, nem rokonszenvezett vele. Ő, aki történetírói munkájánál szívesen megkérdezte kortársait is és feljegyezte azt, amit hallott, akinek fontos forrása volt a kortársak elbeszélése, a legcsekélyebb jelét nem adja annak, hogy Náprágitól is szerzett volna adatokat, mert Szamosközi nem bízott a császár hűségén állhatatosan megmaradó püspök-kancellárban.

A három történetíróhoz kell kapcsolnunk Kakas Istvánt, az író diplomatát és Weisz Mihályt, a brassói bírót. És hivatalfőnöke a Báthory Zsigmondot dicsőítő Jacobinus Jánosnak,

⁷² Rimay János Összes művei. Bp. 1955. 233.

⁷³ I. m. 299.

⁷⁴ Gyulaffy Lestár följegyzései. Közli SZABÓ KÁROLY. Mon. Hung. Hist. XXXI. Bp. 1881.

aki mellette a kancelláriai titkár volt. — A Virtus és Voluptas vetélkedését versbe foglaló Petki János, aki Báthory Zsigmond és felesége környezetében élt és 1598 augusztusában egyik szervezője Zsigmond visszatérésének, közelebbi ismeretségben, talán barátságban volt Náprággal. A politikai ügyeken kívül egybekapcsolta őket a sztoicizmus eszmevilága is. Végül bizonyosan ismerte a könyveit a brassói gimnáziumnak hagyományozó Huet — Süveg — Albertet, a diplomáciai küldetéseken járó Trauzner Lukácsot, Tordai Istvánt, Hunyadi Ferencet, a Báthoryak költőorvosát is, tudhatott a tollforgató kisemberekről, akiket Szamosközi helyel-közzel megemlít. És ismerte, bizonyosan munkája közben támogatta is a jezsuita Vársárhelyi Gergelyt, aki *Canisius Catechismus*-a után ekkor fordította Kempis Tamás *Imitatio*-ját.⁷⁵ És Erdélyben is felbukkant az Egerben már megismert Rimay János.

Erdélyből elmenekülve Náprági néhány esztendeig Prágában vagy Prága közelében élve, a cseh, osztrák irodalmi élet közvetlen szemlélője lehetett és láthatta a Magyarai — Pázmány vita nyomán ébredő magyar katolikus irodalmi életet is. Tycho de Brache levele arra utal, hogy a prágai tartózkodásai alatt szívesen időzött írók, tudósok között, vonzódott a Prágában már fejlődőben levő barokk művészet és irodalom felé. Azonban egyre nagyobb szerepe a magyar politikai életben, a Bocskai-szabadságharcot követő mozgalmas évek, amelyekben mindig az élen látjuk, nem engedték meg, hogy a humanista kedvtelése szerint éljen.

A győri püspök székvárosában ez időben nem volt otthona. A Nagylucei Orbán, Mátyás kincstartó-püspöke által nagy pompával átépített püspökvár, a győri püspökök méltó székhelye nem volt az övé: még a XVI. században lefoglalta a katonaság. Ha püspöki vagy főispáni teendői Győrbe szólították, a püspöki jószágkormányzó szűkös háza szolgált lakóhelyül. Náprági ugyan szerzett magának Győrött is házat, de nem érezte otthonának, ahol rangjának megfelelő udvart tarthatott volna.⁷⁶ Rendesen a szombathelyi vagy a keszői püspöki várban élt, közel Pozsonyhoz, Bécshez, az udvar és a magyar királyi tanács székhelyéhez. Ezekben tartotta, ha szűkösen is, udvarát, ahol magyar főurak szokásai szerint, ifjak is nevelkedtek. Amikor Erdélyből menekült, ifjakat is hozott magával, akiknek neveltetéséről is gondoskodott. Ő nevelteti, később a római Collegium Germanicumban taníttatja Balásffy Tamást és Nagyfalvi Gergelyt. Még 1618 augusztusában is, magyar királyi tanácsosi fizetéséből 300 forintot átutaltatott az udvari kamarával Lóránth Péter fia részére, hogy tanulmányait folytathassa.⁷⁷

Előkelő egyházi tisztségében sok emberrel hozták össze a közügyek. Népszerű és szívesen hallgatott szónok, akit gyakran kérnek az országgyűlés rendei kényes, diplomáciát kívánó feladatok megoldására is. Sok emberrel van összekötetésben. Rimay János nem az egyetlen, aki fiatal koruknak barátságát megőrizte és Erdélyből elköltözése után felelevenítette. De levelezésének egy nagyobb töredékét egybegyűjtve azt láttuk, hogy idősebb korának két bizalmasabb barátja volt: Batthyány Ferenc és Thurzó György nádor.⁷⁸

Batthyányt közvetlen melegséggel szólítja meg „szomszédurának”, akivel komoly pénzügyekben is évődve levelez. 1611. április 25-én a tized bérletének ügyében ír, mert Batthyány éveken át nem fizetett. „Hogy Kegk penze ne legyen azt az Országba keues ember

⁷⁵ JENEI FERENC: Vársárhelyi Gergely Kempis-fordítása. ItK 1961. A Náprági korabeli Erdély szellemi életére Szamosközi i. m. IV. kötetének számos helyén kívül, SZILÁGYI SÁNDOR: Erdélyország története. Pest 1866. II. köt. 52–74., Erdély irodalomtörténete. BSz 1859. III. évf. és BAGYARY SIMON: A magyar művelődés a XVI–XVII. században Szamosközi István történeti maradványai alapján. Esztergom 1907, 113–120.

⁷⁶ A város 1617. évi telekkönyve szerint két háza is volt a Szent Mátyás utcában, a Bécsi-kapu közelében. Az egyiket elajándékozta, a másikat eladta. 1617-ben már egyik ház sem az övé.

⁷⁷ BEDY VINCE: A győri székeskáptalan története. Győr egyházmegye múltjából. III. Győr 1938. 402, 404. — OL Kamarai lt. Benign. Resol. 1618. 87.

⁷⁸ Leveleiből félszázalnál többet gyűjtöttünk egybe. Sajtó alá rendezésük folyamatban.

hiszy el: seőt bizonynal írhatom Kegdnek, hogy az emberek azt beszellik hogy gazdasaggal, es penz giutesselis az szegheny megh holt Nador Ispant, kezdi Kegd aequalny, es nehezen adgya ky Kegd az penztis. De en azt nem disputalom. Adgyon az Vr Isten Kegk sokat. Wagyon- is kikre maradny, mert Isten Kegd szept magzatokat adot. En bizonyara ighen kiuannam, hogy Kegd se magat, se engemet effele fizetessel ne bantana.”⁷⁹ Aki így követeli másan a pénzt az csak barátot keresi.

Thurzó Györggyel az azonos politikai elgondolások hozták szorosabb kapcsolatba. Náprági Thurzó György híve és politikájának támogatója. Leveleiben „edes Eóchem Vram”-nak, „Atiamfia és reghi Patronusom”-nak szólítja. Az esztergomi érsekség ügyében írott leveleiben egész bizodalommal tárja fel sértődött lelkét. Kéri: „Kegd az en hozzam walo igaz szeretetiert és atiafiúságer, legyen segitseggel.”⁸⁰— És tegyük e két levél idézetéhez azt, hogy Batthyány és Thurzó hitükhöz ragaszkodó protestánsok voltak.

Az országos politika ügyeiben elfoglalt főpap, mint a győri püspökség kormányzója, nem felede a humanista eszményeket, melyek fiatal korában vonzózták, s melyeknek szellemében munkálkodott. A győri püspök, majd kalocsai érsek által megszerzett könyvek közül ugyan már hiányoznak a klasszikusok és a reneszánsz írói; néhány egyházi szerző, régi és új egyházi írók — Aquinói Tamás, Athanasius, Becanus, Bellarmin, Jacobus Bosius, Chrysothomus, Cyprianus, Egedius Hunnius, Rebufius — könyvei egészítik ki azt az arcképet, amelyet könyvtára az olvasó Náprágról rajzol, de a könyvei fölé hajló humanistáról van egy másik képünk is, — a kultúrát ápoló, a kulturális életet szervező.

Amikor a győri egyházmegye kormányzását átvette, a török megszállás éve, a Bocskai-szabadságharc hadi eseményei következtében nagyon zilált viszonyokat talált. Lassú, nehezen induló építőmunkát kellett kezdenie. A székeskáptalan anyagi helyzete is olyan volt, hogy csak fokozatosan gondolhatott az üresen álló kanonoki stallumok betöltésére. Náprági 1607—1619 között kilenc kanonokot nevezett ki. Ezek közül ötről bizonyosan tudjuk, hogy külföldi egyetemen, Olmützben, Rómában, Bécsben tanult. S a kilenc között van Balásffy Tamás örkanonok, Pázmány hitvitázó társa, Nyéki Vörös Mátyás a magyar barokk első költője, és a görögül verselő Nagyalvi Gergely, a későbbi váci püspök. S ha elmondjuk, hogy 1614-ben, Náprági idejében telepednek meg Győrött újra a ferencesek, akiknek első házfőnöke Kopcsányi Márton a szorgalmas író és költő, lehetetlen észre nem venni Náprági szervező kezének irányítását. Valóban, Győrött egy írói kör alakult ki. Az utolsó humanista főpap otthont teremtett székvárosában a barokknak.

A magyar humanista főpapok másfél százados sorában, Vitéz Jánoson kezdve időrendben Náprági az utolsó. Nehéz években, a „két pogány közt” vergődő magyarság életében igyekezett a humanizmus eszméit szolgálni. Vele múlt el ez a kultúránk életében oly sok értéket teremtő és azért oly sokat áldozó főpap típusa. Utolsó volt időrendben, de nem az eredményekben. Prágai, majd győri éveiben, láttuk, tudott áldozni, tudott szervezni, tisztában volt céljaival. Megtudta teremteni az átmenetet az elhaló humanizmusból az új, a barokk felé. Jelentősége ebben van: a változó időkben nem ragaszkodott az elmúlóhoz, segítette megszületni az újat. A főpap, a politikus életének egyes tettein lehet vitatkozni, de a humanista rokonszenves alakja arra hívja fel a figyelmet, hogy a Rimay Jánossal együtt olvasott Epiktétosból tudta és bizonyosan vallotta is: „Emlékezz arra, hogy színész vagy egy olyan drámában, amelyet a betanítója akar: ha rövidre szabja a szereped, rövid ideig, ha hosszúra, sokáig játszod. Ha koldus szerepét osztja rád, azt is a természethez híven alakítsd. Éppen úgy cselekedj, ha nyomorék, uralkodó, egy polgár szerepét osztja rád, mert a te köteletséged az, hogy a rádbízott szerepet szépen eljátszd; a szerep kiválasztása másra tartozik.”⁸¹

⁷⁹ OL Batthyány hgi. cs. lt. Missiles 33, 551.

⁸⁰ OL Kamarai lt. Thurzó cs. lt. 81 fasc. 42.

⁸¹ Epiktétos kézi könyvecskéje vagyis a stoikus bölcs breviáriuma. SÁROSI GYULA fordításában. Bp. 1942 31.

LE DERNIER PRÉLAT HUMANISTE DE LA HONGRIE: NÁPRÁGI DEMETER

Le dernier prélat humaniste de la Hongrie, Náprági Demeter naquit en 1556, d'une famille noble, au comitat Gömör. Il entra dans les rangs des prêtres du diocèse d'Eger. Il fit ses études au séminaire de Nagyszombat et à l'université de Vienne. Son évêque, Radéczy István, gouverneur royal, lui confia la direction du lycée de Nagyszombat et le nomma chanoine d'Esztergom. Náprági revint en 1589 à Eger et devint prévôt de chapitre. C'est à cette époque qu'il fit la connaissance de Balassi Bálint, de Rimay János et se lia avec le milieu aristocrate néostoïcien du Grand-Justicier Báthory István auxquels il était lié, encore plus tard, par des liens d'amitié. Náprági obtint bientôt un rôle aussi dans la vie publique du pays. Il fut envoyé en mission par la Diète à la Diète de la Pologne pour demander aide contre les Turcs. Au printemps de 1597 il fut nommé évêque et chancelier de la Transylvanie par le prince de Transylvanie Báthory Zsigmond. Les années passées en Transylvanie de Náprági coïncidaient avec les années confuses et compliquées du prince Báthory Zsigmond, lorsque les abdications successives du prince et le rôle du voïvode Mihály compromirent toute politique stable. Incapable d'inspirer la sympathie des Transylvains et l'ayant senti lorsqu'il se trouva en prises aussi avec le voïvode Mihály, il quitta la Transylvanie et vint à Prague. Après son départ, la Diète de Kolozsvár le condamna à l'exil au mois de janvier 1600. A Prague, ses services furent appréciés; ses conseils étaient toujours demandés dans les affaires transylvaines. Il fut nommé prévôt de Pozsony, puis évêque de Győr, en 1607, encore l'archevêché de Kalocsa y a été ajoutée. Náprági jouait un rôle éminent aux Diètes et en matière de politique il avait voix au chapitre. Il appartenait aux prélats aux opinions politiques modérées; il était en communication permanente avec les dirigeants de l'insurrection au temps de la guerre d'indépendance de Bocskay, avec Bocskay István et Illésházy István. Dans ses activités de contre-réformation il fit aussi preuve de modération. Il soutenait l'élection au trône de l'archiduc Matthias et des liens d'amitié le rattachaient au palatin protestant, Thurzó György et aux seigneurs protestants. — Ses activités comme humaniste se rangent d'égale valeur à ses activités politiques. Sa bibliothèque porte témoignage de son érudition humaniste, elle comprenait outre les écrivains classiques, les auteurs humanistes et les plus importants écrivains profanes et ecclésiastiques de son époque. Les liens qui le rattachaient aux écrivains hongrois de son temps, étaient plein d'intérêt. Des liens d'amitié le rattachaient à Balassi Bálint et à Rimay János. Dans les années passées en Transylvanie il était en rapports avec Baranyai Decsi János, Gyulafi Lestár, Szamosközy István et avec le jésuite Vásárhelyi Gergely. Il avait soin de l'éducation de la jeunesse également. Ce fut Náprági qui amena de la Transylvanie Nagyfalvi Gergely et Balásffy Tamás. En outre, il jeta les fondements de la civilisation de sa ville de résidence baroque, Győr. Il rétablit à Győr l'ordre des franciscains et le premier prieur du monastère fut Kópcsányi Márton, l'écrivain laborieux franciscain. Náprági nomma chanoine le premier écrivain important baroque de la Hongrie, Nyéki Vörös Mátyás, de même que Balásffy Tamás le compagnon controversiste de Pázmány Péter et Nagyfalvy Gergely qui fit des vers en grec. — Náprági mourut le 25 mars 1619.